

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу Кияк Соломії Володимирівни «Підвищення ефективності діагностики ретенції третіх молярів нижньої щелепи та оцінка прогностичних критеріїв при їх атиповому видаленні», на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія

Актуальність теми

Ретенція зубів - це аномалія розвитку термінів їх прорізування. Етіопатогенез є складним, до кінця не зрозумілим і недостатньо вивченим процесом. Ця патологія притаманна усім групам зубів, але ретенція третіх молярів (“зубів мудрості”) складає 32%, з них 73% на нижній щелепі. Утруднене прорізування зубів у віці 25-30 років часто сприяє розвитку важких запальних ускладнень, таких як: періостит, остеомієліт, абсцеси та флегмони щелепно-лицевої ділянки. Ретиновані зуби часто спричиняють і естетичні проблеми. У 65% випадків виникає скупчення нижніх фронтальних зубів, що утруднює ортодонтичні лікування та є причиною рицедивів. Рішення про видалення ретинованих зубів повинно базуватися на ретельній оцінці потенційних переваг та ризиків. Частота атипового видалення нижніх третіх молярів складає 73% серед осіб молодого віку і є однією із найчастіших хірургічних втручань в амбулаторній хірургії.

На сьогодні, ведуться дискусії з приводу концепції профілактичного видалення третіх молярів, якщо ризик ятрогенних ускладнень від хірургічних маніпуляцій є вищим ніж ризик залишити зуб в непрорізаному стані.

Для встановлення потреби видалення ретенованого зуба необхідні знання різноманітних діагностичних клінічних та рентгенологічних параметрів. Існують критерії, які впливають на виникнення патології у ретенованому зубі і які мають негативний вплив на внутрішньоопераційний та післяопераційний перебіг атипового видалення. Аналізуючи комплексно

проблему, можна уникнути ускладнень та значно полегшити післяопераційний перебіг у пацієнтів. В сучасній стоматології не існує єдиного підходу до лікування ретенції нижнього третього моляра. Здійснено чимало спроб для оптимізації вказаного процесу, але вони спорадичні і не містять комплексного аналізу проблеми.

Наведені факти вказують на необхідність більш детального вивчення діагностичних та лікувальних методик, а також, вирішення питання профілактичного видалення ретенованих нижніх третіх молярів, що є на сьогодні актуальним завданням практичної стоматології. Саме цій проблемі й присвячене дисертаційне дослідження Соломії Кияк.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Представлена на розгляд дисертаційна робота виконана згідно з планами науково-дослідної роботи кафедри хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: «Оптимізація діагностично-лікувального процесу хворих з кістковими та м'якотканинними дефектами та деформаціями різної етіології, травматичними і запальними ураженнями щелепно-лицевої ділянки». 2010 – 2014 рр. № державної реєстрації: 0110U008228. Шифр роботи: ІН 10.01.001.10. Автор є безпосереднім виконавцем фрагменту даної теми.

Наукова новизна основних положень і висновків дисертації, її наукове і практичне значення

Автором вказані наукові дані щодо причини, частоти атипового видалення та лікувальної тактики стосовно нижніх ретенованих третіх молярів із симптоматичними ускладненнями в умовах стаціонарного лікування.

Розроблено та науково обгрунтовано діагностично-лікувальні підходи

щодо вибору лікувальної тактики стосовно нижніх ретенуваних третіх молярів шляхом створення комп'ютерної програми комплексної інтерпретації рентгенологічних параметрів їх ретенції та планування операції атипного видалення залежно від виду ретенції, на яку було отримано патент України на корисну модель № 89563 від 25.04.2014 та свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 52217 «Комп'ютерна програма Xray analyzer»

Автором уперше розроблено та клінічно обгрунтовано діагностично-лікувальну тактику стосовно нижніх ретенуваних третіх молярів без будь-яких клінічних симптомів та ознак патологічних змін.

Представлені в дисертації дані мають незаперечне значення як для стоматологічної науки, так і для практичної діяльності стоматологів-хірургів.

Запропонований спосіб оптимізації протоколу операційного втручання за умов різних видів ретенції нижніх третіх молярів дозволяє отримати якісно нові результати лікування пацієнтів із нижніми ретенуваними третіми молярами, спрощує та полегшує планування лікувальної тактики, сприяє уникненню помилок під час атипного видалення, а отже зменшенню травматичності операційного втручання, скороченню його тривалості, знижує ризик інтра- та післяопераційних ускладнень, значно зменшує вираженість післяопераційного набрякового, больового синдромів, збільшує ступінь відкривання рота.

Результати дослідження впроваджені в навчальний процес профільних кафедр хірургічної стоматології та щелепно-лищевої Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Тернопільського державного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, Івано-Франківського національного медичного університету та лікувальні заклади практичної стоматології.

Ступінь обгрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і

рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Кияк С.В. виконана на сучасному науково методичному рівні і є глибоким науковим дослідженням з використанням комплексу сучасних об'єктивних та інформативних методів дослідження.

Для вирішення поставлених завдань автором проведені клінічні, рентгенологічні, математичні та статистичні методи дослідження. Математичний метод був використаний для створення комп'ютерної програми «Xray analyzer».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій визначається достатнім об'ємом клінічного матеріалу і базувались на результатах обстеження та лікування хворих з симптомом нижніх ретенуваних третіх молярів.

Подані в роботі таблиці та рисунки інформативні, висновки конкретні і повністю узгоджуються з результатами досліджень, практичні рекомендації науково обґрунтовані, ілюстративний матеріал наглядно демонструє одержані результати. При оцінці отриманих даних застосовувались об'єктивні критерії та методи математико-статистичної обробки, що забезпечує достовірність одержаних результатів. Наукові положення, висновки та рекомендації, що наведені в кінці кожного розділу і в кінці дисертації, є чіткими та інформативними, відповідають меті та завданням роботи, впливають зі змісту роботи, достатньо обґрунтовані доказовим матеріалом.

Оцінка змісту дисертації, зауваження щодо змісту та оформлення роботи

Дисертаційна робота С.В. Кияк оформлена згідно вимог МОН України до кандидатських дисертацій, викладена українською мовою на 162 сторінках друкованого тексту та традиційно складається зі вступу, огляду літератури, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів

дослідження, висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота ілюстрована 69 рисунками та 29 таблицями, містить список 167 літературних найменувань, з яких 125 латиницею.

У **вступі** дисертації, який викладений на 10 сторінках автором коротко описано сучасний стан наукової проблеми, котрій присвячена робота, її значущість, аргументовані підстави та практична потреба даного дослідження. Дисертантом чітко сформульовано мету та завдання дослідження. Лаконічно викладено нові наукові рішення, які запропоновано автором, відображено особистий внесок здобувача у проведенні наукового дослідження. Матеріали дисертаційної роботи всебічно висвітлені у наукових статтях та виступах на конференціях та з'їздах. Всі підрозділи вступу сформульовані чітко і зрозуміло.

Розділ **Огляд літератури** викладений на 16 сторінках, складається з чотирьох підрозділів, присвячених теорії ретенції, сучасним принципам діагностики та класифікації нижніх ретенованих третіх молярів, показанням та протипоказанням до їх видалення, методиці хірургічного лікування та післяопераційним ускладненням у пацієнтів з ретенованими нижніми третіми молярами. Автором представлені літературні дані, які є дотичними до проблеми, що розглядається в дисертаційній роботі.

На підставі аналізу даних сучасної літератури, автор акцентує, що не зважаючи на значне зростання та успішне використання цифрових технологій у хірургічній стоматології, не існує комп'ютерної програми, яка на основі математичних підрахунків здійснювала би автоматичне планування операції атипового видалення нижніх ретенованих третіх молярів. Не зважаючи на існування різних схем діагностично-лікувального підходу до вказаної патології, питання інтра- та післяопераційних ускладнень залишається актуальним, дисертант обґрунтовує доцільність наукового дослідження в даному напрямку.

Зауваження. Слід відзначити недостатню структурованість подання

інформації в підрозділі 1.3. Можливо, було би доцільніше сконцентруватись детальніше на показаннях та протипоказаннях до видалення ретенованих нижніх третіх молярів.

Розділ “**Матеріал та методи дослідження**” викладений на 27 сторінках. Цей розділ дає повне уявлення про загальний дизайн та обсяг проведення досліджень та включає загальну характеристику пацієнтів із нижніми ретенованими третіми молярами, детальний опис використаних методик клінічних, рентгенологічних, математичних та статистичних досліджень. Розділ демонструє використання автором спектр сучасних, інформативних та адекватних методів, які дозволяють досягнути поставленої мети і забезпечують доказову базу дослідження. Безумовно позитивною стороною роботи є використання сучасних критеріїв клінічної та рентгенологічної діагностики ретенції нижніх третіх молярів та інтерпретація вказаних даних у компютерній програмі «Xray analyzer». На мою думку, надзвичайно цікавим та практично значимим є підхід автора до діагностики та вибору лікування нижніх ретенованих третіх молярів, які не мають симптомів та патологічних змін.

Чітко описано поділ досліджуваних груп за критеріями вибору, віком та статтю, коректно описано методики лікування із застосуванням розробленої автором комп’ютерної програми та і без її застосування. Докладно представлені всі аспекти методики порівняння досліджуваних груп.

Зауваження. Принципових зауважень до розділу немає, але було би доцільно конкретизувати інформацію стосовно критеріїв, включених в розроблену програму, а також детальніше описати роботу комп’ютерної програми у клініці. Детальнішого опису та обґрунтування також, на мій погляд, потребує таблиця із критеріями, які впливають на вибір лікувальної тактики стосовно нижніх ретенованих третіх молярів, які не мають симптомів та патологічних змін.

Власні дослідження представлені в матеріалах 3, 4 і 5 розділів

дисертації. Всі дані дослідження знайшли відображення в публікаціях автора роботи, перелік яких подано в кінці кожного розділу.

Розділ 3 викладений на 45 сторінках містить інформацію стосовно атипového видалення нижніх ретенуваних третіх молярів за умов різних діагностичних підходів, а також ретроспективний аналіз 484 історій пацієнтів, яким проводилось атипове видалення нижніх ретенуваних третіх молярів

Отримано результати дослідження 144 пацієнтів із нижніми ретенуваними третіми молярами, атипове видалення яким проводилось із або без попереднього планування за допомогою комп'ютерної програми. Для порівняння ефективності використання запропонованого діагностично-лікувального способу обрано наступні критерії: визначення рівня набряку, болю та ступеня відкривання рота після операційного періоду в обох групах. Також до уваги брались інтраопераційні та постопераційні ускладнення. Дані порівнювались в залежності від характеристики ангуляції нижнього ретенуваного третього моляра. Для встановлення достовірності діагностичних критеріїв комп'ютерної програми «Xray analyzer», було проведено визначення показників чутливості, специфічності та точності.

Зауваження. Зважаючи на великий об'єм проведених клінічних досліджень, варто було би додати більш узагальнюючий висновок в кінці розділу.

В **розділі 4** автор порівнює середні показники отриманих даних досліджуваних груп. Порівняння середніх числових значень набряку, болю, ступеня відкривання рота та ускладнень репрезентуються у вигляді стовпчикових діаграм, що полегшує розуміння і додає цінності дослідженню.

Зауважень до розділу немає.

Розділ 5 дисертації присвячений питанню профілактичного видалення нижніх ретенуваних третіх молярів. Надзвичайно цікавим є запропонований автором та клінічно обґрунтований підхід до вибору методу лікування

нижніх ретенуваних третіх молярів, які не мають симптомів та значних патологічних змін. Таблиця із наведеними даними допомагає здійснити швидкий діагностичний аналіз клінічного випадку на етапі консультації пацієнта. Віддалені результати підтверджують ефективність та достовірність запропонованого методу.

Зауважень до розділу немає.

Поглиблений аналіз результатів власних досліджень представлений в заключному розділі дисертації. Автор підсумовує отримані дані і підводить читача до обґрунтованих п'яти висновків, в яких викладені найважливіші науково-практичні результати. Він засвідчує глибокі знання автором досліджуваної проблеми, які підтверджуються результатами виконаних досліджень і дисертант обґрунтовує нове вирішення наукового завдання підвищення ефективності діагностичного лікувального процесу пацієнтів із нижніми ретинованими третіми молярами шляхом комплексної оцінки різноманітних клінічних та рентгенологічних критеріїв ретенції і профілактики потенційних інтраопераційних на постопераційних ускладнень.

Висновки дисертації ґрунтуються на матеріалах власних досліджень, логічно пов'язані з метою, завданнями і змістом роботи.

Повнота викладу результатів дисертації у наукових фахових виданнях

За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано 13 наукових праць, із них - 6 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 7 – в інших виданнях.

Об'єм публікацій та повнота викладу матеріалів дисертації в статтях автора відповідає вимогам щодо процедури здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук в Україні.

В авторефераті дисертації знайшли відображення найбільш суттєві результати дисертаційного дослідження. Його зміст та форма відповідають вимогам ДАК України.

Дисертація містить додатки, що доповнюють опис матеріалу і методів дослідження.

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту та оформлення

В цілому робота написана добре, яскраво ілюстрована, більшість розділів легко читається, трапляються деякі орфографічні та стилістичні помилки. Слід відзначити, що виявлені недоліки та зауваження в процесі рецензування дисертації не принципові, більшість з них носять рекомендаційний характер та жодним чином не зменшують її науково-практичну цінність.

Дисертація та автореферат написані українською мовою. Текст автореферату відповідає змісту дисертації, відображує основні положення, висновки та практичні рекомендації роботи у повному обсязі.

Разом з тим, в аспекті проведення наукової дискусії виникає декілька питань до автора:

1. Яким чином Ви обирали критерії для включення у програму? Якою мовою написана програма та яка Ваша роль у її написанні?
2. Якими були критерії обрання пацієнтів у досліджувані групи? Яким чином відбувалось включення у групу, де видалення проводилось з попереднім використанням комп'ютерної програми і у групу, де програма не використовувалась?
3. Чим Ви можете пояснити те, що у пацієнтів, яким видалення проводили з попереднім використанням комп'ютерної програми, показники набряку, болю, ступеня відкривання рота були на порядок кращі, ніж у пацієнтів, яким видалення проводилось без попереднього комп'ютерного планування? Що було причиною скорочення часу атипового видалення та кількості ускладнень?

4. В зв'язку з зростанням цифрових технологій в стоматології, як ви відноситеся до методики використання суперімпозиції рентгенологічних зображень для візуалізації динаміки об'єктивних змін в конкретній щелепно-лицевій анатомічній ділянці?

Висновок

Дисертаційна робота Кияк Соломії Володимирівни «Підвищення ефективності діагностики ретенції третіх молярів нижньої щелепи та оцінка прогностичних критеріїв при їх атиповому видаленні», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія, є закінченим науковим дослідженням, що містить нові, обґрунтовані результати, які сприяють підвищенню ефективності лікування нижніх ретендованих третіх молярів. За своєю актуальністю, метою і завданнями дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів, висновків, науковою новизною і практичним значенням дисертація Кияк С.В. повністю відповідає пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р.), а її автор Кияк Соломія Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент,

доктор медичних наук, професор,

завідувач кафедри

стоматології післядипломної освіти

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Підпис	<i>А.М. Потанчук</i>
ЗАСВІДОЧУЮ	
Вчений секретар	
<i>Резнік</i>	
« 08 »	серпня



А.М. Потанчук